

MAYIS 2000

TOPLUMSAL TARİH

77

FİYATI: 1.500.000 TL
(K.D.V. DAHİL)
ISSN: 1300-7025
SAYI: 200005



**İzmir'de Vali ile
Belediye Reisi
Arasında İktidar
Mücadelesi**

**Nurettin Paşa'nın
İzmir Günleri**

**Gençler
Tarih Yazıyor:
Üniversite Öğrencileri
Tarih Yarışması**



**14 Mayıs
1950:
Bir Seçim
Böyle Geçti**



**Mozart
Türkiye'de**



Nâzım Hikmet'in Açlık Grevi

Nâzım Hikmet'in Açlık Grevi (Mayıs 1950)

ZAFER TOPRAK

Mohandas Karamchand Gandhi 1948 yılında bir suikasta kurban gitti. Dünya kamuoyu onu Mahatma Gandhi diye bilir. Mahatma "büyük ruh" anlamına geliyor. 1869 doğumlu Hint milliyetçisi Gandhi, Hinduizmi yeniden yapılandırmak için mücadele vermiş bir hukukçu. 1893'te Güney Afrika'ya gitmiş, o ülkedeki Hintlilerin yasal haklarını savunmuş. 1915'te ülkesine dönmüş, bağımsızlık mücadelesine katılmış, giriştiği sivil direniş eylemleri nedeniyle birçok kez hapse atılmış. 1924'te Hint Ulusal Kongresi'nin başına geçmiş, 1931-1946 arası İngiltere ile bağımsızlık görüşmelerine katılmış.

Mahatma Gandhi "Hint özgürlüğünün mimarı" diye bilinir. İngiliz yönetimine itaatsizliği, işbirliğine yanaşmaması, ülkedeki kast engellerine ve dokunulmazlara karşı direnişi, Hinduları, Müslümanları ve Sihleri bir arada yaşatma çabaları ona "mahatma", yani "büyük ruh" unvanını kazandırmış. Ama Gandhi'yi simgeleştiren eylemi "açlık grevi". Gandhi'yle birlikte dünya siyaset yazımına yeni bir kavram eklenmiş. Açlık grevi ilk kez bu denli yankı uyandırmış.

Açlık grevi bir sesleniş biçimidir. Ölümçül bir oyun... Kişinin ilkeleri, ülkeleri uğruna oynadığı bir kumar bir başka deyişle. Açlık grevi bir "Doğu" pratiği. Hukuk devletinin işlemediği, yasaların çiğnendiği, zulmün hüküm sürdüğü ortamlara özgü bir dil. Gandhi'nin başını çektiği bu sesleniş biçiminin bir başka Doğu ülkesinde, Türkiye'de yankı bulması da doğal. Düşünce özgürlüğüne ket vurulduğu, siyasal suç tanımının gelişigüzel yapıldığı, bu alanda adli hatanın kol gezdiği

ülkelerde "açlık grevi" bir savunma mekanizmasına dönüşmüş. Pasif direnişin belki de en güçlü silahı oluvermiş açlık grevi.

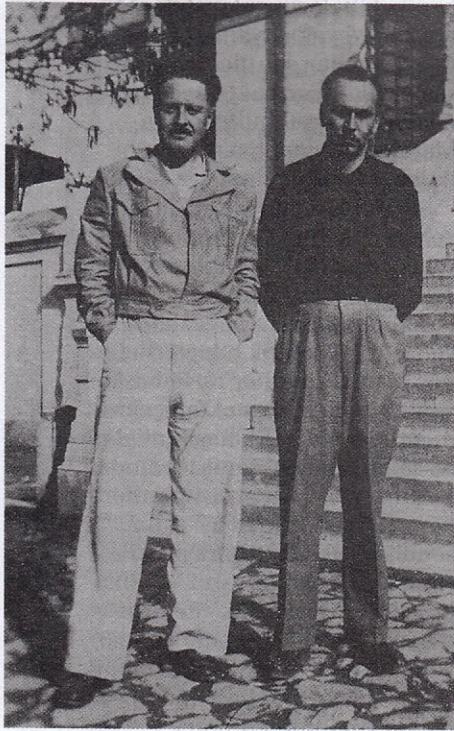
Elli yıl önce, 1950 Mayıs'ında bir başka "açlık grevi" dünyada ses getirmiş. Ünlü şair Nâzım Hikmet'in "adli hata"ya başkaldıran "açlık grevi".

Mahatma Gandhi ve Nâzım Hikmet dünya kamuoyuna seslenişte aynı yöntemi benimsemişler. Gandhi kendi ulusu, Hindistan'ı için umut ararken, Nâzım, şahsında tüm insanlığı savunmuş. Gandhi ülkesine yapılan haksızlığı dile getirirken, Nâzım bireyin özgürlüğüne vurulan kelepçeye meydan okumuş.

Nâzım'ın açlık grevi Türkiye'de insan hakları ve "entelektüel" tarih açısından da bir milat oluşturmuş. Açlık grevi sonucu kişinin hak ve hukukuna, özgürlüğüne yönelik bir kamuoyu oluşmuş, ilk kez "aydın" kimliği bu denli sınanmış. Türkiye'de "entelektüel" ya da "aydın"ın işlevi ilk kez anlam kazanmış.

Aydınlanma oluşabilmesi için kamuoyu gerekli. Yoksa kendi kabuğunda düşünen kişi aydın pagesine ulaşamıyor. Aydın seslenen bir kişi; başkalarına görüşlerini ileten, başkalarını etkileyen, biçimleyen bir kimlik. Bu nedenle iletişimsiz aydın olunamıyor. İletişim ise, sözlü kültürden çok yazılı kültüre özgü. Hiç olmazsa, azgelişmişlik ya da başka nedenlerle görselliğin gelişmediği bir ortamda yazılı kültür ayrı bir önem kazanıyor.

Türkiye'de kamuoyu daha 19. yüzyılda oluşmaya başlamış. Gazete, dergi, risale ve benzeri matbuatla eskiden "kul" olanlar bir nebze "ahali"ye dönüşmüş, ancak "ahali" pasif konumunu en azından II. Meşrutiyet'in ilanına kadar sürdürmüştü. II. Meşrutiyet "kitle"yi gündeme getirmiş. Artık "ahali" yerini "halk"a bırakmış, soyut "hürriyet" ve "musavat" sözcükleri meydanlarda yankı bulmuş. Nitekim İttihat ve Terakki'nin siyasi programı özgürlükleri bir başka vurguyla ele almış, Osmanlı'nın çağdaş kimliğe bürünmesinde önemli adımlar atmış. Bu kısa soluklu evre, bilindiği gibi, Balkan savaşları ile birlikte sona ermiş, İttihatçılar savaş koşulların-



Nâzım Hikmet, Mehmet Ali Aybar'la Üsküdar Paşakapısı Cezaevi'nde, Nisan 1950.
M. Ali Aybar Albümü
(Fotoğraflarla Nâzım Hikmet,
haz.: Kıymet Coşkun, [İstanbul], ty.)

da “hürriyet, musavat, uhuvvet” gibi Fransız devriminden devraldıkları şiarları bir kenara bırakmışlar. Ama yine de ders kitapları, özgürlüklere yer vermiş. Ancak, ulus kimliğine yönelik çabalar bireyi giderek bastırmış, temel hak ve özgürlüklerde yerince yol alınamamış.

Cumhuriyet Tek-Parti düzeni Gökalp’in “fert yok cemiyet var”, “sınıf yok esnaf var” düsturlarıyla yola çıkmış. Parti ile devletin bütünleştiği 30’lu yılların ikinci yarısında birey artık muhalefet olmuyor. Her ne kadar muhalefet saflarında Ahmet Ağaoğlu, İsmayıl Hakkı Baltacıoğlu, Serteller gibi düşünürlerin kısık sesleri zaman zaman duyulmuşsa da Avrupa’da esen savaş rüzgârları ve turmanan otoriter ve totaliter dünya görüşleri Türkiye’yi de yörunesine almış. Modernleşmeye açık bir otoriter rejim kuran CHP giderek kuzeydeki komşusundan ürkmüş, III. Enternasyonal’in uzantısı olarak gördüğü yurtiçi sol düşünceye karşı amansız bir takibe girişmiş. O zamanın sosyalistleri, ve komünistleri ise dar kadrolarla kimi kez maceraya sürüklenmişler, zaman zaman akıl almaz propaganda girişimleri tutuklamalarla sonuçlanmış. Böyle bir ortamda muhalefet ancak halkın dinsel duygularına hitap ettiği oranda ses getirebilmiş. Bu koşullarda Cumhuriyetin okumuş insanı, “münevver”i, çoğunlukla devletten yana tavır koymuş. Laiklik ve cumhuriyet savunusu üstün gelmiş. Jön Türklerin sınırlı kadro muhalefeti bir yana bırakılacak olursa Türkiye’de bu özür-lü aydın tipi devletten yana bir çizgi izlemiş. Devleti savunma güdüleri özellikle Osmanlı pratiğine bir tepkiden ibaret kalmış. Düvel-i Muazzama’nın devleti çekip çekiştirme, sürekli yörunesine alması Osmanlı “münevver”inin gündemini dışa dönük olarak belirlemiş, “bağımsızlığı” ana kaygısı haline getirmiş. “Tam bağımsız” ve “bila kayd u şart hâkimiyet” ulusal enlemede ele alınmış, birey bu koşullarda çoğu kez okka altına gitmiş.

Cumhuriyet yıllarında demokrat sayılabilecek kimi görüşler şu veya bu şekilde bastırılmış. Baro başkanı Lütfi Fikri, Ahmet Emin Yalman gibi şahsi-

yetler bu kimlikler arasında. Ama asıl zılgıtı sosyalistler yemiş. Sözde örgütlü yapıları nedeniyle art arda tevkifatı uğramış ve özgür düşüncelerini çapsiz eylemleriyle pekiştiremeden demir parmaklıkların ardına düşmüşler. 20’li ve 30’lu yıllarda sosyalizm ya da komünizm belki de romantizmin bu topraklardaki adı. III. Enternasyonal’in görüşleri doğrultusunda gelişigüzel “eylem koyan” bu dar kadro, kamuoyu oluşturmak şöyle dursun, kendi bünyesinde sorunlarını çözememiş, maceraperest bir ruh haline tutsak kalmış.

40’lı yıllar işte bu açıdan bir dönüşümü simgeliyor. İki dünya savaşının bunalımlı evresinin son yılları ve yeni bir dünyanın doğuş sancılarının çekildiği bir evre 40’ların ilk yarısı. Bu kırılma noktası Türkiye’yi de yörunesine almakta gecikmemiş. II. Dünya Savaşı’nın gerçekleri, kimi aydınların düzeyi görece yüksek *Yurt ve Dünya, Adımlar* gibi dergi girişimleri, edebiyatta toplumsal gerçekçi eğilimler, Hasan Âli Yücel gibi kimi aydın devlet adamlarının Türkiye’de hümanist girişimleri desteklemeleri yeni bir “aydın” kesiminin oluşumuna ortam sağlamış. Keza 1933 reformu ertesi oluşan yeni üniversite gençliği Darülfünunun zihniyetinin ötesine yavaş yavaş geçmiş, kimi sağa kaykılmış, kimi sola... Sorgulayıcı bir açılımla günün Türkiye’sine ve dünyasına bakmayı öğrenmiş kimi gençlik. Savaşın “özgür” dünyanın zaferiyle sonuçlanması ve Türkiye’nin de bu safta yer almak zorunda kalarak çok partili bir evreye geçişi çoğulculuğun yeşermesine, muhalefetin doğmasına ve muhalif kimliklerin yaşam alanı elde etmelerine neden olmuş.

CHP’nin bünyesinden doğan Demokrat Parti’nin siyaset sahnesine girmesi bu açıdan önemli. 1946 sonrası farklı düşünen bir nebze meşruiyet kazanmış. Ancak, farklı düşünüşe sınırlı konmuş. Düşünce sosyalizmin eşliğinden geri dönmüş. Özellikle Sovyetler’e yakın düşmek o dönemde hâkim siyasi görüşe göre ülke menfaatleriyle bağdaşmamış. Sovyetler Birliği Nazi Almanyası’na karşı savaşı kazanan cepheye yer almış ve “kapitalist”

dünyaya karşı bir seçenek oluşturmuş. Bağımsızlığını yeni kazanmış ve “geri kalmış ya da bırakılmış” tüm ülkelerde “Sovyetler” ilgi doğurmuş ve kimi gelişmiş ülke aydınları gibi bu ülkelerin liberal aydınları da sosyalizan eğilimler göstermişler. Nitekim bir kısmı 30’lu yılların buhran evresinden geçen Amerika’da eğitim görmüş olan kimi Türk aydınları giderek sosyalizme yakın bir tavır almışlar. Her ne kadar, demokrasi ve özgürlükler gündemlerinde yer etmişse de, iki dünya savaşı arası dönemde yıpranan liberalizm bu kavramları da başkalaştırmış. Demokrasi ve özgürlükler uzun bir süre Türk solunun inancından çok silahını oluşturmuş.

Savaş sonrası kamuoyunu belirleyen temel etmen ülkenin somut gerçekleri. Ülke savaş yıllarında büyük sıkıntılarla baş etmek zorunda kalmış, köylülük, çalışan kesim, ticaret erbabı, kısaca toplumun önemli bir bölümü CHP’den yılmış. İnsanlar, geçim derdine düşmüşler. Buna çözümlü popülist üslupla DP vaat etmiş. Türkiye solunun söylemi henüz kitlelerin anlayabileceği bir düzeyi yakalayamamış. Sosyalist partiler dar ideolojileriyle seslerini duyurmakta aciz kalmışlar. Kimi etkinlikler Tan Matbaası olayında olduğu gibi iktidarca susturulmuş.

İki bloklu dünya ve Türkiye’nin ekonomik ve finansal gerçeklerle ABD’ye yaklaşması Türkiye solunu da olumsuz etkilemiş. Sovyetlerin boğazlarda üs ve Doğu’da toprak taleplerinden güç alan iktidar her türlü baskı yöntemini uygulamaktan çekinmemiş. Bundan ilk nasibini alan 46 sendikacılığı olmuş. Ardından kurulan sosyalist siyasi partiler kapatılmış. Türkiye uysal bir sendikacılıkla 47 sonrası işçi sorunlarına eğilmiş. Kimi sendikalara “grev istemezük” dedirtilmiş. Bir olumlu gelişme olmuş; yeni kurulan Çalışma Bakanlığı sosyal devlet için önlemler almakla yükümlü kılınmış.

1947 Dil ve Tarih-Coğrafya Olayı, Türkiye’de “insan hakları ve özgürlükler” tarihi açısından yuzkarası. Ancak çok az aydın bu gelişmeler karşısında seferber olabilir. CHP üniversitede

“yuvalanmış” olan kimi sol sempatizanı bilim adamlarını mevzuat boşluklarından da yararlanarak tasfiye etmiş. İstanbul Üniversitesi duyarlı bir tavır koymuşsa da sesini duyuramamış. Cadı kazanı Türkiye’de de “komünist” avını gerekli kılmış.

İşte Nâzım’ın açlık grevi bu koşullarla biçimlenmiş bir Türkiye’de “aydın” a seslendi. Nâzım kapalı kapılar ardında suçlanmış, yargılanmış ve hüküm giymişti. Askeri Ceza Kanunu’nun isnat edilen suçun işlendiği tarihte suç saymadığı bir eylemden dolayı Nâzım 28 yıla mahkûm edilmişti. Ortada bir adli hata vardı ve bu yıllardır gündeme getirilmeye çalışılıyordu.

Nâzım’ın açlık grevi Türkiye tarihine ilkleri getiriyordu. İlk kez siyasi anlamı olan bir açlık grevi ile kamuoyuna sesleniliyordu. İlk kez Türkiye aydını bireye dönük bir davaya sahip çıkıyordu. İlk kez dünya kamuoyu, ideolojik yönelimi için ne söylersek söyleyelim, Türkiye’de bir bireysel özgürlük sorununa sahip çıkıyordu. Günümüzde evrenselleşen kişi hak ve özgürlükleri açısından bu tür bir girişim önemliydi. Zira Türkiye dış dünyaya karşı bir duyarlılık, bir sorumluluk duyma gereği hissediyordu.

Nâzım bir bakıma III. Cumhuriyet Fransa’sının Dreyfus’unu simgeliyordu. O nedenle dönemin başında Dreyfus’a zaman zaman gönderme yapıyordu. Nasıl ki Dreyfus Fransa’nın “entelektüel” tarihinin başlangıcını oluşturmuşsa, Nâzım da Türkiye’de “aydın” kimliğini ortaya çıkarmıştı. Nâzım’ın salıverilmesi için ilk kez Türkiye’de bu kapsamda bir imza kampanyası düzenlenmiş, saygın sanat ve bilim adamları bu kampanyaya desteklerini vermişlerdi. İlk kez dünya ölçeğinde, Avrupa’dan Amerika’ya, Orta Doğu’dan sosyalist dünyaya Nâzım lehinde gösteriler yapılmış, bildiriler yayınlanmıştı. Nâzım için şiirler yazılmış, dış temsilcilikler önünde gösteriler yapılmış, ülke yöneticilerine Nâzım’la ilgili başvurulara bulunmuştu. Nâzım’ın açlık greviyle Türkiye kabuğunu kırıyor ve dış dünyayla etkileşime giriyordu. Her ne



kadar 1951 fırtınası ortahğı tarumar etmişse de Nâzım kampanyasında, *Hür Gençlik*, *Nâzım Hikmet*, *Gerçek*, *Barış* türü yayın organları Nâzım konusunda kamuoyu oluşturmakta başarılı olmuşlardı. Ancak, yine Nâzım’ın açlık grevi Türkiye’de gençlik arasında siyasi cepheleşmeyi daha da bilemişti. Tan Matbaası ya da Dil ve Tarih-Coğrafya olaylarına benzer bir girişim İstanbul Yüksek Tahsil Gençler Birliği’nin Çiçek Palas’ta düzenlediği Nâzım’a özgürlük toplantısında yaşandı. Yönetim “milliyetçi” gençliğin ardında yer aldı. Yine provokasyona gidildi; yine gençler tutuklandı.

Tüm bu çabalar sonucu Nâzım serbest bırakıldı. Özgürlüğüne kavuştu. “Adli hata” 15 yıl sonra da olsa bir nebze düzeltildi. Açlık grevi ilk kez insanlık adına bir doğruyu kanıtladı.

Günümüz bilgisayarında “web” sitelerinde dolaşan kimi gezginci, “açlık grevi”ne baktıklarında geniş bir dosyayla karşılaşır. Bu site İrlanda Açlık Grevi’dir (The Irish Hungerstrikes). 1981 yılında, on İrlanda cumhuriyetçi gönüllüsünün “İrlanda topraklarında” İngiliz hapisanesinde siyasal tutuklu statüsü elde etmek için giriştikleri açlık grevinde yaşamlarını yitirmeleri anısına açılmıştır. Margaret Thatcher hükümetinin adı suçlu olarak gördüğü bu kişilerin açlık grevi sonucu ölümü İngiliz-İrlanda ilişkilerinden tarihten silinemeyecek izler bırakmıştır. Site bir anlamda “sanal anıt”tır. İlk kez bilgisayar ve internet ortamı bu denli etkileyici bir “sanal

Üstte: Nâzım Hikmet, muayene için gittiği Cerrahpaşa Hastanesi’nde.

Altta: Cezaevinden çıktıktan sonra ilk gece. Münevver Andaç, Müzehher Vâ-Nû, Nâzım Hikmet ve Valâ Nûreddin.

anıt” a yer vermektedir. Görselliğin ötesinde güçlü içerik, tıpkı Nâzım’ın açlık grevinde olduğu gibi, çok ötelede yaşayanları insanlık adına duyarlı kılıyor (İrlanda sitesi, Hunger Strike Commemorative Web Project’in adresi: <http://larkspirit.com/hungerstrikes/>).

Açlık grevinin tarihi yazıldığında şüphesiz bu üç örnek başköşede yer alacaktır. Gandhi, Nâzım ve İrlanda açlık grevinin simgesi Bobby Sands.



ÇİÇEK PALAS TOPLANTISI (15 MAYIS 1950)

Nâzım Hikmet'i Kurtarma Kampanyası'nda en mühim rolü İstanbul Yüksek Tahsil Gençlik Derneği oynamıştı. 8 Mayıs 1950 günü yaptığı bir toplantıda, Nâzım Hikmet'in tahliyesi için bir bildiri kaleme almaya ve dağıtmaya karar verilmişti. "Nâzım Hikmet'i Kurtarınız" başlıklı bu bildiriyi İlhan Berktaş, Vecdi Özgüner, Nuran Bozer, Şaban Ormanlar kaleme almış ve dernek üyelerinden Sevinç Onaran, Turan Baykara, Zekai Özgenç, Yılmaz Gülen, Abuzer Özdemir, Akça Akyokuş, Sevinç Tanık, Turan Güveli, Kemal Dayan, Remzi Dölübol, Veysel Akkaş, Vecdi Özgüner, Veli Dolu, Solmaz Görkmen, İlhan Berktaş, Yıldız Baştumar ve Mualla Akyol tarafından 10 Mayıs 1950 günü İstanbul'un çeşitli semtlerinde dağıtılmıştı. 48.000 adet basılan bildiri vatandaş Nâzım Hikmet'i kurtarmak için birlik olmaya çağırılıyordu. Ayrıca, Nihad Tunalı'nın idaresinde *Nâzım Hikmet* adlı bir dergi çıkarılmış, *Nuhun Gemisi* adlı mizah dergisi de bu kampanyaya aktif olarak katılmıştı.

14 Mayıs 1950'de CHP iktidardan düşmüştü. Çiçek Palas Toplantısı ise, Nâzım Hikmet'in açlık grevinin de 14. günü olan, 15 Mayıs'ta yapılmıştı. Toplantı ufak bir grubun provokasyonu ile karşılaşmış, mikrofonun teli kesilmisti. "Kahrolsun komünistler!", "Kahrolsun vatan hainleri!", "Alçak komünistler", "Nâzım Moskof ajanıdır", "Bu sesler Moskof sesidir" bağışmalarıyla konuşmacılara müdahale edilmiş, provokasyona gelen salondaki kalabalıktan kimi katılımcıların "Yaşasın komünizm" diye bağırdukları ileri sürülmüştü. "Yaşasın komünizm" diye bağırdukları gerekçesiyle daha sonra Veysel Akkaş, Kemal Cenab Karakaya, Vecdi Özgüner, Enver Aytekin, Zekai Karakaş, Nuran Bozer, Gönül Başaranoğlu ve Şehnaz Akıncı mahkemeye verilmişlerdi. İstanbul Ağır Ceza Mahkemesi, bunların birer yıl hapislerine (22 Kasım 1951 gün ve esas 951/53, karar 951/222) karar vermiş, ancak Temyiz kararı bozmuştu. Yeniden yapılan yargılamada yine hüküm giymişler, fakat Temyiz Umumi Heyeti ikinci kez kararı bozmuş ve hepsi beraat etmişti.

İYTGD'NİN ÇİÇEK PALAS OLAYI NEDENİYLE YAYINLADIĞI BEYANNAME

Bu gün Türkiye denince, onun 20. Asırda yetiştirdiği en büyük değerlerden Nâzım Hikmet'in uğradığı haksızlık ve zindan akla geliyor. Memleketimizin dünya halk oyu karşısındaki bu realitesi şimdiye kadar sorumlu makamları, yani bu durumun müsebbiplerini endişelendirmedi. Fakat yurdumuzda da bir an evvel demokrasinin, hürriyetin ve kanunların hâkim olmasını candan arzulayan haksever halkımızı, namuslu aydınlarımızı ve devrimci memleket gençliğini bütün baskı ve tehditlere rağmen gayet haklı olarak harekete geçirdi. Diğer bütün imkânları elinden alınmış olan Nâzım Hikmet'in hak ve hakikatin tecellisi uğrunda canını pul yerine koyarak milletine yolladığı istidaya cevap verildi.

Onun kurtuluşu yolunda dünya halk oyunun müracaatlarını, mitinglerini ve protestolarını memleketimizde de hukukçularımızın, her meslek ve sınıftan aydınlarımızın Üniversite gençliğinin ve İstanbul Yüksek Tahsil Gençlik Derneği'nin sorumlu makamlara müracaatları takip etti. Birdenbire gelişip yayılan bu hareketlerin uyardığı tehditler baskılar bir kat daha ağırlaştırıldı. Nâzım Hikmet'ten bahseden günlük gazeteler birdenbire susuverdi. İstanbul Yüksek Tahsil Gençlik Derneği'nin Nâzım Hikmet'i kurtarmak için her türlü demokrat hakların kullanılmasını icap ettiği yolunda yayınladığı beyannamayı dağıtan bütün dernek üyeleri tevkif edildi. Dernek merkezi polis tarafından kanunsuz ve nizamsız olarak basıldı. Resmi evrakları müsadere edildi. Halkımızdan imza toplayanlar, bu

arada dernek üyeleri nezaret altına alınarak toplanan imzalar imha edildi. Nâzım Hikmet'ten ve grevinden bahsetmekte ısrar eden, onun resmini basan bütün gazete ve mecmualar toplattırıldı. Fakat bütün bunlar hak ve hakikat yolunda mücadele edenleri yıldırmazdı. İstanbul Yüksek Tahsil Gençlik Derneği dünyamızın göz bebeği Nâzım Hikmet için bir toplantı tertip etmeye karar verdi. Toplantı için vilayete müracaat eden dernek Genel Sekreteri bizzat vali tarafından tehdit edildi. Toplantı hürriyetini vatandaşlara valilerin değil kanunların verdiği ni gayet iyi bilen İstanbul Yüksek Tahsil Gençlik Derneği resmi formaliteleri tamamladıktan sonra toplantı gününü ilan etti.

Resmen mani olunamayan bu toplantıya orada bulunan İstanbul halkının da şahit olduğu gibi iğrenç bir takım tertiplerle mani olunmak istenildi. Kanunların vatandaşlara tanıdığı toplantı hürriyetine göz göre göre tecavüz edildi. Fakat bütün bu tecavüzler her şeyi göze alarak geniş çapta toplantıya katılan İstanbul halkının Nâzım Hikmet için yaptığı emsalsiz tezahüratla susturuldu. Toplantı, halkımızın ve aydın gençliğin irticaa ve faşizme karşı gösterdiği örnek demokratik bir zaferle sona erince yeni tertipler, yeni kanunsuzluklar başladı. Korku vermek ümidiyle salonun kapıları kapatılarak hak ve hakikati savunanların hüviyetleri tespit edildi. Bu müddet zarfında toplantıyı dışardan takip etmekte olan halkın arasına, bu adi tertip olayında faşistliklerini utanmadan iftihar vesilesi yapan bir kalabalık toplatıldı. Sözde asayişin temin etmek maksadıyla hadise mahalline gelen İstanbul valisi, toplantıya iştirak edenlerin aleyhinde tahriklerde bulundu. Resmi polis arabalarının hoparlörlerinden toplantıdakileri taşıyanlara şu mealde emirler verildi:

ÇİÇEK PALAS'A ÇAĞRI

İstanbul Yüksek Tahsil Gençlik Derneği "Nâzım Hikmetin kurtarılması" için açtığı kampanyayı, bütün baskı ve tehditlere rağmen, her an daha büyük bir kuvvetle yürütmektedir.

12.V.950 günü toplanan idare heyeti "Nâzım Hikmet'in durumunu ve edebi kıymetini" belirtmek için 15.V.1950 Pazartesi günü saat 16-19 arasında Laleli'de Çiçek Palas salonunda bir kapalı toplantı yapılmasına karar vermiştir. Nâzım'ın kurtarılmasını isteyen bütün haksever halkımız bu toplantıya davet edilmektedir.

Arkadaş !

Bir kapalı toplantıya iştirak etmek senin en demokratik hakkındır. Bu hakkını kullan !

Hür Gençlik, Özel Sayı, 15 Mayıs 1950, s. 1.



Dün polis nezaretinde Laleli'deki Çiçekpalaş salonundan tahliye edilmiş kızıl erkekli komünist taraftarları kamyonu bindirdikten sonra. (Foto: Hürriyet - AB. ERİSAN)

Nazım Hikmet için yapılan toplantıda

Gençler anti-komünist bir gösteri yaptılar

Hadisenin vahimleşmesi üzerine polis toplantıda bulunanları motörlü vasıtalarla tahliye etti

Bir önce Üniversiteli genç, dün Nazım Hikmet'i suçladığı eden ve onun yaptığı açlık grevini protesto etmek isteyen sol filistri ve komünist temayüllü kimseleri kendine has bir okumakla telin etmiştir. Bu telin hareketine sebebi olan madde şu şekilde cereyan etmiştir: Ötüyundersanız da bildiği komünist per Nazım Hikmet, efil bir hataya kurban çıktığı anhatın bu kadar olduğunu ve hapishane hayatına tahammül etmediğini i leri sürerek tahliyesini istemiş, ancak hükümetin kendisini tahliye etmesi icap ettiren herhangi bir sebep görmediği için bu talebi reddetmiştir. Nazım Hikmet'in bu kararın tezahürü açlık grevine başlamış, ve hapishane hayatını kendisi dışında husule getirdiği diğer topluluklar tabii olarak için de Cerrahpaşa Hastahanesine nakledilmiş.



Hadisene serine gelen Vali ve Belediye Başkanı Dr. Fahrettin Korum Çiçekpalaş gençler toplantısında temsillerken.

“Dikkatli olun, taşlar emniyet memurlarına gelmesin!”

Ertesi gün faşizmin ve irticam hizmetindeki basın İstanbul Yüksek Tahsil Gençlik Derneği'nin tertiplediği bu örnek toplantıyı kendi karanlık gayelerine uyar bir şekilde aksettirdi. Aynı gazetelerde halk ve demokrasi düşmanı olarak tanınmış bir takım teşekküllerin toplantıya iştirak edenlere hakkı hayat vermeyeceklerini ilan eden küstahlıklarını yayımladılar.

Bütün bu olaylar, yani yapılan kanunsuzluklar ve tertipler, adı geçen demokrasinin memleketimizdeki realitesini bir kere daha göstermiş bulunuyor.

Yine bu olaylar, demokrasi yolunda hak ve hakikat yolunda, vatanın milletinin aydınlığa kavuşmasını arzulayan bütün vatandaşların girişmeleri icap eden mücadelelerin büyüklüğünü ve ciddiyetini gösteriyor.

İstanbul Yüksek Tahsil Gençlik Derneği bu yolda kendisine düşen sorumluluğu bütün varlığı ile duyduğunu hiç bir baskı ve hiç bir kanunsuzluğun kendisini yolundan çeviremeyeceğini Türk halkı oynuna ilan eder.

İSTANBUL YÜKSEK TAHSİL GENÇLİK DERNEĞİ

Hür Gençlik, yıl 1, sayı 8,
1 Haziran 1950, s. 1-2.



İYTGD BAŞKANI İLHAN BERKTAY'IN ÇİÇEK PALAS KONUŞMASI

Genç-İhtiyar, kadın-erkek bütün haksever vatandaşlar!

Dünyamızın en büyük şairi Nâzım Hikmet, bugün açlık grevinin 14üncü günündedir. Her an adım adım ölüme biraz daha yaklaşıyor.

13 yıl önce onu, tamamen haksız ve kanunsuz olarak 28 yıl 4 aya mahkum ettiler. 13 yıl önce onu, Türk Milletinin en yavuz evladını, insanlığın gözbebeğini hapishane köşelerinde yavaş yavaş öldürme kararını imzaladılar. Bunu memleketimiz ve dünyanın en tanınmış hukukçuları, hukuki esaslarıyla açıkça gösterdikleri gibi bütün cümle alem de biliyor. Resmi makamların, grevinin bu 14üncü gününde hâlâ susmaları da bunu anlatıyor.

Buna müsaade edilemezdi. Türk milletinin tarih önünde ebediyen lekelenmesine göz yumulamazdı. Bu inanılmayacak kadar korkunç akıbete mani olmak için, elimizdeki en tabii, en kanuni, demokratik haklarımızı kullanarak mücadeleye giriştiğimiz, duyup, toplantımıza katılan İstanbul'un haksever halkını, fedakâr vatan

Çiçek Palas olayının ardından Hürriyet gazetesinde yer alan haber.

İYTGD üyelerinden bir grup Sultanahmet Cezaevi'nde. Oturlar: Bir siyasi tutuklu, Yıldız Başımaz, Şehnaz Akıncı. Ayaktakiler: Sevinç Tanık, Faika Sanul, Solmaz Görkmen. Fotoğraf için Solmaz (Görkmen) Berktaş'a teşekkür ederiz -Ed.

İYTGD'nin yayını Hür Gençlik'in özel sayısı (13 Mayıs 1950).

Özel Sayı

Hür Gençlik Fiyatı 10 Krs.

Aydın Gençlik Mücadeleye devam ediyor

UĞAŞI'ları

Nâzım Hikmeti Kurtarınız!

Elhizmeti ve...
Beyannameyi dağıtan ÖĞRENCİLER ANLATIYOR

İYTGD Toplantı yapıyor

BAŞKANI İLHAN BERKTAY'IN KONUŞMASI

NÂZİM HİKMET'İN SERBEST BIRAKILMASINI İSTEYEN AYDINLAR

Biz aşağıda imzaları bulunan Türk aydınları şair Nâzım Hikmet'in bir an evvel serbest bırakılmasını sizden ve Yüksek Meclis'in asil vicdanından bekliyoruz. Bu hareketimizle bütün Türk aydınlarının arzu ve temennilerine tercüman olduğumuza eminiz.

İSTANBUL AYDINLARI:

A. Adnan Adıvar: İstanbul Müstakil Milletvekili
Halide Edip Adıvar: Edebiyat Fakültesi Ordinaryüs Profesörü
İ. Hikmet Ertaylan: Edebiyat Fakültesi Ordinaryüs Profesörü
Nadir Nadi: Cumhuriyet Gazetesi sahibi ve başyazarı
Mazhar Osman: Tıp Fakültesi Ordinaryüs Profesörü
A. Hamdi Tanpınar: Edebiyat Fakültesi Profesörü
Vala Nurettin: Akşam Gazetesi muharriri
Avni İnel: İnel Kitapevi sahibi, mütercim
Besim Darkot: Edebiyat Fakültesi Profesörü
Vehbi Eralp: Edebiyat Fakültesi Profesörü
Sıddık Sami Onar: Hukuk Fakültesi Ordinaryüs Profesörü, Üniversite eski rektörü
Mehmet Ali Aybar: Muharrir, eski Doçent
Mukbil Gökdoğan: İstanbul Teknik Üniversitesi Profesörü, Mimari Fakültesi Dekanı
Yaşar Nabi: Varlık Yayınevi sahibi
Zekeriya Sertel: Moda, Muharrir
Nihal Karamağralı: Akşam Gazetesi
Enis Tahsin Til: Akşam Gazetesi
Sadeddin Gökçepınar: Akşam Gazetesi
Remzi Tozanoğlu: Akşam Gazetesi
Akif Derebeyoğlu: Akşam Gazetesi
Kazım Şinasi Dersan: Akşam Gazetesi
Ömer Rıza Doğrul: Cumhuriyet Gazetesi
Ahmet Emin Yalman: Vatan Gazetesi
Ercüment Behzat Lav: Şehir Tiyatrosu aktörü
Sinan Korle: Vatan Gazetesi
Kiyam Levi: Vatan Gazetesi
Cavit Yamaç: Vatan Gazetesi
Cemal Gürel: Vatan Gazetesi
Melih Yener: Vatan Gazetesi
Nadire Sadi: Doktor
Bedri Koraman: Vatan Gazetesi
Ali Saracoğlu: Vatan Gazetesi
Sabahaddin Eyüboğlu: Edebiyat Fakültesi, muharrir
Recep Bilginer: Vatan Gazetesi
Refik Halid Karay: Yeni İstanbul Gazetesi
Mazhar Şevket İbşir: Edebiyat Fakültesi Ordinaryüs Profesörü, Edebiyat Fakültesi Dekanı
Selim Ragıp Emeç: Son Posta Gazetesi
Ercüment Ekrem Talu: Son Posta Gazetesi
Said Kuran: İstanbul Teknik Üniversitesi Profesörü
Ekrem Reşid Rey: İstanbul Radyosu
M. Faik Fenik: Zafer Gazetesi başyazarı
Vedat Ar: Güzel Sanatlar Akademisi Dekorasyon hocası
Sami Teziş: Son Posta Gazetesi
Savit Tümer: Son Posta Gazetesi
Muvaffak Garan: Yeni İstanbul Gazetesi

Samim Gönensay: Hukuk Fakültesi Ordinaryüs Profesörü
Neyzen Tefvik: Şair ve müzisyen
Peride Celal: Romancı
Behice Boran: Eski Doçent
Nusret Suman: Güzel Sanatlar Akademisi, heykeltıraş hoca
Cemal Tollu: Güzel Sanatlar Akademisi, ressam
Hilmi Ziya Ülken: Edebiyat Fakültesi Profesörü
Mina Urgan: Edebiyat Fakültesi, Doçent
Salih Dizer: Son Posta Gazetesi
Ali Fuad Başgil: Ordinaryüs Profesör
Mustafa Şekip Tunç: Edebiyat Fakültesi Ordinaryüs Profesörü
Macit Gökberk: Edebiyat Fakültesi Profesörü
Fethi Erden: Doktor
Hüsnü Baki: Yüksek Mühendis
Nurettin Şazi Kösemihal: Edebiyat Fakültesi Doçent
Berna Moran: Edebiyat Fakültesi Asistan
Burhan Belge: Yeni İstanbul Gazetesi
İhsan Ada: Vatan Gazetesi
Burhan Arpad: Vatan Gazetesi
Cevat Karsan: Eski memur
Nejat Sirel: Güzel Sanatlar Akademisi, heykeltıraş hoca
Ali Naci Karacan: Milliyet Gazetesi başyazarı
Halet Çambel: Edebiyat Fakültesi Doçent
Yusuf Ergüler: Dekoratör
Selami Akpınar: Vatan Gazetesi
Hamid Ongunsu: Edebiyat Fakültesi Ordinaryüs Profesörü, eski dekan
Beyhan Birand: Edebiyat Fakültesi Asistan
Zühdü Müridoğlu: Güzel Sanatlar Akademisi, heykeltıraş hoca
Abdülbaki Gölparlı: Muharrir, eski Doçent
Bedri Rahmi Eyüboğlu: Güzel Sanatlar Akademisi, ressam hoca
Cevat Dereli: Güzel Sanatlar Akademisi, ressam hoca
Reşat Sevinçsoy: Desinatör
Kemal Sönmezler: Ressam
Haşmet Akal: Ressam
İhsan Aydın: Ressam
Fethi Karakaş: Ressam
Nuri İyem: Ressam
Ziya Keseroğlu: Güzel Sanatlar Akademisi, ressam hoca
Zeki Kocamemi: Güzel Sanatlar Akademisi, ressam hoca
Adnan Cemgil: Eski felsefe hocası
İlhami Demirel: Ressam
P. Erkman: Ressam
Ferruh Başağa: Ressam
Sabiha Sertel: Moda, Muharrir
Mahmut Morali: Şehir Tiyatrosu aktörü
İ. Galip Arcan: Şehir Tiyatrosu aktörü
N. Mahfi Ayrar: Şehir Tiyatrosu aktörü
Sami Ayanoğlu: Şehir Tiyatrosu aktörü
Hadi Hün: Şehir Tiyatrosu aktörü
İbrahim Deniz: Şehir Tiyatrosu aktörü
Aslan Aydın: Şehir Tiyatrosu aktörü

Muazzez: Şehir Tiyatrosu aktristi
Kemal: Şehir Tiyatrosu aktörü
Haluk Savaş: Şehir Tiyatrosu aktörü
Gazanfer Özcan: Şehir Tiyatrosu aktörü
Ferdî Talay: Şehir Tiyatrosu aktörü
Orhan Ziya: Aktör
Nejat Sayman: Şehir Tiyatrosu aktörü
Mustafa Savaşkan: Şehir Tiyatrosu aktörü
M. Hican: Şehir Tiyatrosu aktörü
Cahit Nalbantoğlu: Şehir Tiyatrosu aktörü
Hamid Akınlı: Şehir Tiyatrosu aktörü
Ümit Cengaver: Şehir Tiyatrosu aktörü
Celal Balkır: Şehir Tiyatrosu aktörü
Atfı Avcı: Şehir Tiyatrosu aktörü
Ali Galip Taş: Avukat, İstanbul Barosu İdare Meclisi Heyeti'nden
Sabri Savaş: Avukat
Mehmet Münir Eğriboz: Avukat
İsmail İsa: Avukat
Recai Atabek: Avukat

ANKARA AYDINLARI:

İbrahim Çallı: Ressam
Saip Tuna: Ressam
Refik Fersan: Müzisyen
Mithat Fenmen: Müzisyen
Ferit Alnar: Müzisyen
Adnan Saygun: Müzisyen
Muazzez Lütas: Aktris
Refia Şenbay: Aktris
Cüneyt Gökçer: Aktör
Lütfi Ay: Münekkid, muharrir
Cahid Sıtkı Tarancı: Şair
Nurullah Ataç: Münekkid, muharrir
Fahri Rifki Atay: Milletvekili
Mekki Said Esen: Muharrir
Mecdi Sayman: Gazeteci
Nazım Kamil Bayur: Bankacı
Celal Gündoğdu: Yüksek Mühendis
Abidin Mortaş: Yüksek Mimar
Nureddin Evin: Yüksek Mimar
Fettan Aytay: Yüksek Mimar
Feyyaz Köksal: Yüksek Mimar
Behçet Kamay: Profesör
Şükrü Ertan: Doçent Doktor
Tariq Levendoğlu: Devlet Tiyatroları dekoratör
İrfan Şahinbaş: Dil - Tarih ve Coğrafya Fakültesi Profesör
Mehmet Karasan: Dil - Tarih ve Coğrafya Fakültesi Profesör
Mes'ud Cemil: Müzisyen
İsmail Hakkı Karafakılı: Profesör
Vasfi Raşid Sevig: Profesör
Hamid Şevket İnce
İsmail Hakkı Balamir
Oktay Rifat: Avukat, şair
Saffet Nezihî Bölükbaşı
Ferruh Ağan
Muvaffak Özgenç
Şerafeddin Aydınlık
Asım Ruacan: Ankara Barosu II. Başkanı
N. Afacan
Sevinç Düşünsel
Nejat Sav
Meliha Dumlu
Şeref Mengü
M. Üçer.

ÇİÇEK PALAS'TAN NÂZİM HİKMET'E

Büyük Şair ve Düşünür Nâzım Hikmet

İstanbul Yüksek Tahsil Gençlik Derneğinin, uğradığım haksızlığın düzeltilmesini istemek için yaptığı toplantıda hazır bulunan bizler kurtuluş hareketini selamlar, seni bu yolda kanuni imkânlar çevresinde sonuna kadar destekleyeceğimizi genel oyla ilan ederiz.

Hür Gençlik, yıl 1, sayı 8, 1 Haziran 1950, s. 4.

çocuklarını İstanbul Yüksek Tahsil Gençlik Derneği adına heyecanla, hürmet ve sevgi ile selamlarım.

Onun kurtulması için, hakkın yerini bulması için, Türk milletinin ebediyen lekelenmemesi için her türlü fedakârlığı göze alıp gelenler! Halk çocukları!

Temiz, asil, fedakâr, haksever halkımızın temsilcileri!..

Bu toplantıyla sizlerin; ve sizin bağrından kopup gelen aydın gençliğin mücadelesi fiilen birleşti. Bu, bize güven ve cesaret veriyor. Haksever halkımıza başvurmakla yanılmadığımızı gösteriyor.

Şimdiye kadar telgraflar çektik, imza topladık, beyanname dağıttık; arkadaşlarımız gazeteler çıkardılar. Bütün bu demokratik ve kanuni mücadelelerden bizi vazgeçirmek, bizi önlemek için ellerinden geleni yapmaktan çekinmediler. Beyanmeleri dağıtan arkadaşlarımızı yakaladılar, karakollara götürdüler, emniyete hücrelere tıktılar. İmza toplayanların ellerinden kağıtlarını zorla aldılar, yırttılar; gazetelerimizi müsadere ettiler. Ömründe polis semtine uğramamış arkadaşlarımız bir kaç kere karakolları boyladı. Derneğimizi bastılar, kanunsuz olarak resmi evraklarımızı alıp götürdüler. Toplantımızı mani olmak için yapmadıklarını bırakmadılar. Sorarım sizlere, bütün bunlar niçin? Niçin? İzaha lüzum yok dostlarım! Hepsini, biliyorsunuz.

Bütün bunlara rağmen biz şuna inanıyoruz ki, "bir hakkın mevcudiyeti, kullanılabilmesiyle kaimdir. Yani dostlarım Celile hanıma yardım gayesiyle imza toplamak, Nâzımın kurtarılması için imza atmak, beyanmeler dağıtmak: gazete çıkartmak, toplantılar yapmak bizim en tabii hakkımızdır. Şu anda size ve bütün dünyaya yeniden ilan ediyoruz ki: hiçbir zor, hiçbir baskı, hiçbir tehdit hiçbir kanunsuzluk hareketi bizi yolumuzdan çevirmeyecektir. Bizi korkutamazlar, bizi yıldırılmazlar..

Bütün bunlar bizi, birbirimize daha kuvvetle bağladı; bizi birbirimize perçinledi ve hareketlerimizi kamçıladi.

Şimdiye kadar yaptıklarımız ve şimdiden sonra da yapacaklarımız

tamamen kanunidir ve bizim en tabii hakkımızdır. Haklarımızı kullanmaktan bizi kimse men edemez ve men edemeyecektir.

Nâzım Hikmet şöyle dedi:

- Hakkın, hakikati tecellisi için açlık grevine yatıyorum. Hak ve hakikat uğrunda, bir kanunsuzluğun tamiri uğrunda, gerektiği zaman ölümü göze alabilmek güzel şeydir.

O, ölümü göze aldı dostlarım! Biz kanunsuzlukları, baskıları tehditleri, karakolları, hücreleri göze almışız, çok mu kardeşlerim?..

Sorumluluğumuz büyük, çok büyük..

Beyanmemizde ilan ettiğimiz gibi, derneğimizin şiarı şudur: Bütün kanuni ve demokratik hakları kullanarak sonuna kadar mücadeleye devam..

Sizlere güveniyoruz; sizlerden cesaret alıyoruz; sizlere dayanıyoruz.

Var olun! Aziz vatan çocukları!..

Var olun! Asil ve fedakâr halkımızın asil ve fedakâr evlatları!..

Hür Gençlik, yıl 1, sayı 8, 1 Haziran 1950, s. 2, 6.

TARİHİN AFFETMEYECEĞİ OLAY

Kanunsuz olarak mahkum edilen Nâzım Hikmet'in hürriyeti kanun yoluyla iade edilmek istenmiyor.

Aşağıda okuyacağınız yazı şimdiye kadar gözlerinizin önüne serilmekten korkulan, bilenlerin bahsetmekten çekindiği, bilmeyenlerin ise yerinde (!) zannettiği fakat hakikatte bir insana reva görülen en büyük haksızlıklardan birini teşkil eden keyfi baskı ve bir terörün meydana getirdiği olaydır.

Burada onu hukuki bakımdan ana hatlarıyla açıklıyoruz.

Nâzım Hikmet bundan on üç yıl önce iki askeri mahkeme tarafından ayrı ayrı on beş ve yirmi yıl -ki birleştirilince 28 yıl 4 ay ediyor- ağır hapis cezasına mahkum edilmiştir. Her iki mahkumiyet kararı dolayısıyla Nâzımın bu güne kadar hapisteye yatırılması kanunsuzdur.

AYDINLARIN NÂZİM HİKMET'E AÇLIK GREVİNE ARA VERMESİ İÇİN ÇAĞRISI

İktidar değiştiği için bugün haklı taleplerinizle ilgilenecek sorumlu makam henüz fiilen teşekkül etmemiştir. Yeni iktidar kuruluncaya kadar ve bu husustaki durum aydınlanıncaya kadar, açlık grevine fasıla vermenizi ısrarla rica ediyoruz.

Mümtaz Faik Fenik: Milletvekili,
Zafer Gazetesi başyazarı.

Oktay Rifat: Avukat

Ferit Alnar: Müzisyen

Ayhan Alnar: Müzisyen

İsmail Hakkı Balamir: Avukat

Cahid Sıdkı Taranca: Şair

Niyazi Ağırnaslı: Avukat

Behçet Kamay: Ankara Adli Tıp

Enstitüsü Direktörü

Melih Cevdet Anday: Şair

Bedri Rahmi Eyüboğlu: Ressam

Cevdet Kudret: Muharrir

Vasfi Raşid Seviğ: Profesör

Dr. H. Cahit Özen: Ankara Tıp Fa-

kültesi Doçent

Adnan Saygun: Müzisyen

Asım Ruacan: Ankara Barosu II.

Başkanı

Kemal Narin: Doktor

Ahmed Cevad Emre

Sadun Aren: Siyasal Bilgiler Fakül-

tesi Profesör

Nazım Kamil Bayur: İş Bankası

Müdürlerinden

Ahmed Evintan: Devlet Tiyatrosu

sanatkârı

Güzin Dino: Doçent

Vala Nurettin: Muharrir

Müzehher Va-Nu: Muharrir

Ulvi Uraz: Aktör

Nazım Hikmet,
sayı 4, 5 Mayıs 1950.

Kanunsuzdur, çünkü.

1 - Nâzım her iki mahkemede de askeri ceza kanununun 94 üncü maddesine göre hüküm giymiştir.

Bu madde: birden ziyade askeri şahısları hep birlikte üstlerine veya amirine karşı fiilen itaatsizliğe tahrik ve isyana teşvik maddesidir.

Oysa Nâzım her iki olayda da ancak birer kişi ile temas etmiştir.

2 - Bundan başka Nâzım'ın bu kimselere söylediği sözler fiilen itaatsizliğe tahrik ve isyana teşvik mahiyetinde de değildir. Birinci olayda Nâzım, Ömer Deniz adındaki Harbiye talebesine: (Erlerine sen anayasanın altı umdesini öğret) demiştir. 2 inci olayda da: (fukara erlerin adreslerini bana ver, onlara para yollayayım) dediği iddia olunmuştur.

3 - İtaatsizliğe tahrik mahiyetinde olmamakla beraber bu sözle-



Nâzım Hikmet'i kurtarmak için New York'ta düzenlenen gösteri.

rin komünistlik propagandası sayılabileceği farzı muhal kabul edilse de o tarihte askeri ceza kanunumuzda komünistlik propagandasını yasak eden madde olmadığı için Nâzım'a hukuken bu bakımdan dahi ceza vermeye imkan yoktur.

4 - Kaldı ki Nâzım'ın yukarıya aldığımız sözleri iddia makamının tevî ettiği şekilde söylediği de sabit olmamıştır. Çünkü eldeki yegane delil, Nâzım'ın suç ortağı olan iki kimsenin sorgudaki ifadeleridir, yani atf-ı cürümdür ve bundan dolayı da bu delilleri kanunu hiç bir değeri yoktur. Zaten duruşma esnasında her iki sanık ifadelerinin zorla alındığını söyleyerek sorgudaki sözlerini geri almışlardır.

5 - Her iki olayda da bu muallel atfı cürümlerden başka Nâzım'ı suçlandırmaya yarayacak herhangi delil de yoktur.

6 - Nâzım'ı mahkum etmek için kanunda madde olmadığı şununla da sabittir:

Bu davalardan hemen sonra hükümet Meclis'e bir tasarı sunarak, Türk Ceza kanunundaki komünistlik propagandasına ait maddelerin askeri ceza kanununa da alınmasını istemiştir. Tasarının gerekçesinde şöyle deniyor:

(Ordu ve donanmada muzır propaganda yapanları her ne kadar ağır cezalara çarptırdıksa da, askeri ceza kanununda buna dair sarîh madde olmaması yüzünden bu gibi kimselerin cezalandırılmasında zorluk çekilmektedir. Bununla da anlaşılıyor ki Nâzım'ın kanunsuz olarak mahkum edildiği hükümetçe kabul ve tasdik edilmiştir.

7 - Ceza kanunumuzun şöyle bir temel kaidesi vardır:

- Bir suçun işlendiği zamanın kanunu ile sonradan neşrolunan kanunun hükümleri birbirlerinden farklı ise failin lehinde olan kanun tatbik ve infaz olunur.

Nâzım'a askeri ceza kanununun 94 üncü maddesinde yazılı cezaların en yukarı hadleri verilirken sırf sabıkalı bir komünist olduğu mülahazasıyla hareket edilmiştir. Fakat yukarıda bahsettiğimiz değişiklikten Nâzım faydalandırılmamıştır. Askeri Ceza Kanunu'na sonradan alınan komünistlik propagandası suçlarına verilen cezalar, altı aydan iki yıla kadar, en ağır hallerde de beş yıla kadar hapis cezasından ibaret olduğu halde; Nâzım'ın 28 yıl 4 aylık mahkumiyetinde buna göre her hangi bir indirme yapılmamıştır.

8 - Mahkumiyet ilamında karar fıkrasıyla gerekçenin birbirine uyumaması da verilen hükmün bir "hükmi karakuşu" olduğunu gösteriyor. Birinde "askeri işyana teşvik"den bahsediliyor; ötekinde "komünistlik propagandası"ndan.

9 - Nâzım, kanunsuz olarak mahkum edildiğini ve kanunsuz olarak hapsedildiğini 13 yıldır yüzlerce dilekçe yazarak yetkili ve ilgili makamların hepsine anlatmaya çalışmıştır. Bu makamların devam eden kanunsuzluğun tamiri için harekete geçmeleri gerekirken, aksine ağzıda kuru vaatler yollamakla yetinmişler; ve çok defa sağırmiş gibi davranarak, mevcut kanunsuzluğu bu sükutları ve hareketsizlikleri ile katmerleştirmişlerdir.

10 - Tarihte misli görülmeyen bu zulüm ve haksızlık şaheserinin gerek memleket içinde, gerek memleket dışında uyandırdığı derin tepkilerin etkisiyle, hükümet nihayet meclise bir af tasarısı sunmuştur. Fakat her halde, Amerikan Hükümeti seçimlerin arifesinde umumi bir af çıkarılmasını hoş görmediği için tasarı kanunlaşmamıştır. Ve böylece iktidar partisi 15 yıldır Nâzım'a ettiği haksızlıklara, bir de ümit verip bu ümidi boşa çıkarmanın işkencesini eklemiştir.

11 - On üç yıldır süregelen bu haksız mahpusluk Nâzım'ın sıhhatini de berbat etmiştir. Ciğerleri, kalbi, böbrekleri, karaciğeri ve sinir sistemi, hayatı için tehlike teşkil edecek kadar bozulmuştur. Fakat bu dahi, yetkili makamları haksızlığı kısmen olsun tamir ederek Nâzım'ı serbest bırakmağa sevk etmemiştir.

939 yılında Nâzım Cerrahpaşa hastahanesinde müşahede altına alınmış ve tıbbi adlice kendisine altı ay hava tebdili verilmişti. Fakat buna rağmen Nâzım serbest bırakıl-

mamıştır. Hususi bir müessesese olan Yakacak sanatoryumuna zorla sevk olunan Nâzım, orada on beş gün kadar Jandarma ve polis nezareti altında tutulmuş ve sanatoryum doktorunun "hasta değildir!" demesi üzerine adli tıbbın, yani memleketimizin bu konuda en yetkili tıp müessesesinin, henüz on beş gün önce verdiği rapor hiçe sayılarak Nâzım'ın başka bir hastanede tekrar muayenesine lüzum gösterilmiştir.

Bu da açık bir kanunsuzluktur. Kanunsuzlukla savaştan Nâzım sıhhati bahasına da olsa yeni bir kanunsuzluğa alet olamazdı. Nitekim olmamıştır da: tekrar muayene edilmektense hasta hasta hapishaneye dönmeyi tercih etmiştir.

12 - Bundan bir müddet evvel avukatının talebi üzerine Nâzım Bursa memleket hastanesinde muayene ettirilmiştir. Tam teşkilatlı ve fenni aletleri olan bir hastahane muayenesine lüzum görüldüğü için Bursa ceza evinden, önce Sultan Ahmed'e, oradan da Üsküdar Cezaevi'ne sevk olunmuştur.

Cerrahpaşa hastahanesinde yapılan muayene sonunda, Nâzım'ın ağır sıhhi durumu tespit olunmuş ve kat'i raporun tam teşkilatlı bir hastanede üç ay tedavi gördükten sonra verileceği bildirilmiştir.

İstanbul Savcılığı Cerrahpaşa hastahanesinin raporunu Adli Tıp'a göndererek mütalaasını soruştur. Adli Tıp'ca verilen raporda: "Nâzım'ın kalbinden ve karaciğerinden hasta olduğu ve bugünkü sıhhi durumunda tam teşkilatlı bir hastahane üç ay tedavi gördükten sonra bir değişiklik olmazsa yahut hastalık artarsa infazın durdurulması gerekeceği" yazılıdır.

Nâzım'ın şu andaki durumu, Adli Tıp'ın "üç ay sonra" kaydına bile tahammül edemeyecek kadar vahimdir. Şair hapishane köşesinde bitkin ve türlü arazın korkunç bakışı altındadır.

Buna rağmen infazın hala durdurulmaması, yapılan yolsuzluklara bir yenisinin daha eklendiğini gösterir.

Nâzım'ın 13 yıldır maruz kaldığı kanunsuz ve haksız muamelelerin kısa izahı burada bitiyor.

Bu durum karşısında yani; bir yandan kanunsuz olarak mahkum edildiği hükümetçe de bilfiil kabul edilmiş olmasına ve bir yandan da sıhhi durumunun hapishanede yaşamaya müsait olmadığı en yüksek sıhhat müesseselerince tespit edilmiş bulunmasına rağmen Nâzım Hikmet hâlâ hapishanede binbir çeşit dertle pençeleşmektedir. Acısı ve kederi büyük olan dünyamızın en yüce şairlerinden biri artık en açık

şekilde beliren kanunsuzluğa tahammül edemeyip nihayet son çareye, açlık grevine baş vurmuştur. Bu grevin manası çok büyüktür ve bu grev başkalarının haksızlığı kendi yararlarına olarak hoş görürcesine onu kurtarmak için çalışmalarına rağmen kanunsuzluk kabul ettirilinceye kadar devam edecektir. Zira kendisinin kararı budur ki, esasen bu kararı vasisi üstat İrfan Emin defalarca ve bilhassa belirtmiştir.

Evet, Nâzım Hikmet kendisinin ne herhangi ve idari yolla affını, ne herhangi bir hissi düşüncenin tesiriyle, ve ne de politik bir müdahale ile dışarı çıkarılmasını istemektedir.

13 yıl önce haksız olarak mahkum edilen büyük insanın artık aramıza haklı olarak dönmesini istemek, haksever Türk vatandaşlarının kalpten dilekleridir.

*Nâzım Hikmet, sayı 2,
11 Mayıs 1950, s. 2.*

NÂZİM HİKMET'İ KURTARMAK BOYNUMUZUN BORCUDUR

-1-

Seçim patırtıları arasında gazetelerden birinde okundu: Nâzım Hikmet, ölesiye ve kurtuluşu, yeniden açlık grevine yatmıştır. Halbuki aynı günlerde, gazete haberlerine meraklı okuyucular; Ankara adliyesini bilmem kaç tayfası ile basan Pilavoğlu nam softanın "sınırlarındaki bozukluk" sebebiyle serbest bırakıldığını okumuşlardı. Bir yandan on üç yıllık haksız bir mahkumiyetin çilesi ve kahır altında boğulmak istenen inkılapçı ve ileri Nâzım Hikmet, bir yanda Atatürk'ten inkılap diye ne varsa, ne kaldıysa inkar edenlerin on, on beş gün Cezaevi'nde tutmaya kıyamadıklarını Pilavoğlu.

Bu iki olaydan da Türk halkına çifteli hakarete bulundular: etrafına topladığı birkaç bin safdilin oyları için Pilavoğlu'nu serbest bırakarak hakaret ettiler. Nâzım Hikmet'i, hastahane, muayene falan filan diye oyalayıp bu halk ve hürriyet kahramanını yine parmaklıkların ardında tutarak hakaret ettiler. Bir de üçüncü ve en büyük hakarete var: Günlerden beri gazete ve radyoların şaşmaz adaletten, memleketteki alabildiğine hürriyetten bahsetmesi: Atatürk inkılabının memleketinde Atatürk inkılabı düşmanlarını serbestçe koştururan taraftarlarını serbestçe hapseden hürriyet ve demokrasi !. Anlayamadım.

NÂZİM'İN ANNESİNİN HALKA ÇAĞRISI

Oğlum Nâzım Hikmet 13 seneden beri haksız yere hapisanelerde çürütülmektedir. Resmî makamlara yapılan müteaddit müracaatlar bu adli hatayı düzeltmemiştir. Nâzım İki Mayıs'tan beri aşıkâr olan bu haksızlığı protesto etmek için açlık grevi yapıyor. Adli Tıp'ça da tespit olunan hastalıklı vücudu buna daha ne kadar tahammül edecektir? Onun annesi ben, her an ölüme biraz daha yaklaşan oğlumun kurtarılması için, hayatını hizmetine koyduğu Türk halkından imza istiyorum. Nâzım, buna layıktır.

CELİLE



-2-

Avrupa'da yine herkes Nâzım'dan bahsediyor. Açlık grevi kararı ve teşebbüsü cümle namuslu insanları şaha kaldırmıştır. Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri'ne, Bayan Roosvelt'e; Nazım Hikmet'i Kurtarma ve Eserlerini Yayma Komitesi, serbest bırakılması hususunda Türkiye hükümeti nezdinde teşebbüse geçmeleri için telgraflar mı çekmemiş; bir hafta içinde, yalnız Fransa'da onun adına yüzlerce şiir mi yazılmamış; Amerika Birleşik Devletleri'nde gösteriler mi tertiplenmemiş; Şair'in bizzat kendisine telgraflar mı gönderilmemiş; Neler, neler !... Başka ülkelerde O'ndan bahsediliyor, O'nun kaderiyle kendi kaderleriymiş gibi meşgul olunuyor. Halbuki burada, şair'in bir mektubunun vekiline verilmediğini, evrakının günlerce daire-

lerde geciktirildiğini avukatından öğreniyoruz. Ve o tekrar greve yattığı günlerde Kadircan Kafıl tipinde adamlar enine boyuna kışkırtmalara girişebiliyorlar. Atatürk inkılabı'nın varisi olduğunu iddia eden bir takım delikanlılar Büyük Nâzım Hikmet'in savunmasını üzerine almış namuslu aydınları gaffet içinde olmakla itham eylemek gaffetinde bulunuyorlar. Peki, ya hükümet af kanununu çıkarmış olsaydı?...

-3-

Hepimizin vazifesi bu: Barış savunma, ekmeği ve hürriyeti savunma vazifesi. Sadece bunları savunduğundan, sadece vatanını bütün insanları mesut olsun diyecek kadar sevdiğinden dolayı dünyanın en zorlu şairlerinden biri demirlerin ardında açlık grevi yaparken her namuslu insan onu desteklemek zorundadır. Her hareketimizden, her sözümüzden mana mı çıkaracaklar? Çıkarsınlar ! Hain mi diyecekler size? Bırakın desinler ! Bizzat Nâzım Hikmet'i de aynı şekilde itham ettiler, ve bizzat Nâzım Hikmet'in de hain olmadığım herkes, hatta bunu avaz avaz iddia edenler bile biliyorlar.

Sokaktaki, fabrikadaki, tarladaki iyiniyet sahibi, namuslu ve mert adam! Nâzım Hikmet'i kurtarmak, tarih ve dünya halkları karşısında, halkımızı ve milletimizi misli görülmemiş bu adli hata ve kastın utancından, urtarmak boynumuzun borcudur. Pilavoğlu, göz göre göre, inkılabı hiçe sayıp ona küfrederken serbest bırakılsın; Nâzım Hikmet'e gelince: Hayır ! öyle mi?

Böyle bir hadiseden sonra Atatürk İnkılabı'ndan bahseden bütün kitaplar yakılsın daha iyi.

ATILLA İLHAN

*Barış - Politika Fikir Sanat,
yıl 1, sayı 3, 15 Mayıs 1950, s. 10.*



**Nâzım Hikmet (Nâzım'ın uğradığı haksızlıklarla mücadele için çıkan fikir ve politika dergisi),
Sayı: 7, 11 Mayıs 1950.**